

1 *Hoeren zijn kerels van wijven* Geschiedenis van de laatste twintig jaar

'Er is veel veranderd. Moet je nu in *Vrij Nederland* kijken. Homofielen bieden zich aan en echtparen vragen trioseks. Vroeger zeiden die wijven dat ze te moe waren voor seks omdat ze net de was hadden gedaan; tegenwoordig zeggen ze dat ze geen lustobject meer willen zijn', merkten hoeren in de jaren zeventig op over de nieuwe markt voor prostitutie die toen was ontstaan.

Tijdens de 'seksuele revolutie' verloor de prostitutie haar functie van belangrijkste uitlaatklep voor buitenechtelijke seks voor mannen. Het ideaal van de deugdzame vrouw, maagd tot aan het huwelijk, was immers ontmaskerd als een burgerlijke illusie. Het negentiende-eeuwse argument dat prostitutie noodzakelijk is om 'nette vrouwen' te beschermen tegen verkrachting, was een mythe gebleken. Het was immers nooit bewezen dat prostitutie verkrachtingen voorkwam.

Door de seksuele revolutie verdwenen weliswaar de oude typen klanten – de alleenstaande man die van zijn hospita geen dames mocht ontvangen en de getrouwde man die dubbeltjes en kwartjes spaarde voor hoerenbezoek – maar de markt voor betaalde seks stortte geenszins in.

Er kwam een nieuw soort klant: de welvarende man die de verworvenheden van de seksuele revolutie in een notedop wilde beleven. Seksclubs, die in de jaren zeventig als paddestoelen uit de grond schoten, voldeden met hun luxueuze omgeving aan deze vraag. Video's en sauna's moesten het geheel luister bijzetten. Alles moest kunnen: moeders met zogenaamde dochters, seks met exotische vrouwen en vooral seks zonder het hinderlijk gevonden condoom. Maar ook varianten kregen de ruimte. Er kwamen gespecialiseerde sm-huizen (sado-masochisme) en voyeurs konden terecht bij livenesshows.

Ook voor avontuurlijke vrouwen waren de clubs een uitdaging. Er kwamen steeds meer gelegenhedsprostituées – vrouwen die het af en toe eens een tijdje deden – en parttime hoeren op de markt. Jeanette Kruize, medewerkster van het prostitutieproject Den Haag: 'Eens een hoer, altijd een hoer, ging niet meer op. De laatste jaren zeggen meisjes, laten we het ook eens proberen.'

Niet alleen heteroseksualiteit werd bespreekbaar, ook homoseksuelen exploreerden hun identiteit. De gayscene differentieerde zich in leerjongens, transseksuelen en travestieten. Begin jaren tachtig was er op die manier een bonte lappendeken ontstaan waarin alle varianten van seksualiteit een eigen plaats hadden gekregen.

Homoseksuele prostitutie manifesteerde zich ook steeds meer. In plaats van in achterkamerkes konden bisnisjongens en klanten elkaar ontmoeten in gespecialiseerde gelegenheden.

Eerbaarheid versus seksueel geweld

Feministen stelden al in de jaren zeventig het 'vrijheid blijheid' principe van de seksuele revolutie ter discussie. Ze vonden dat de alom verkrijgbare anticonceptiepil niet betekende dat vrouwen te allen tijde ter beschikking van mannen moesten staan. Vrouwengroepen benadrukten de zelfbeschikking van de vrouw op sociaal, maar ook op seksueel gebied. Zij verwierpen het begrip 'eerbare vrouw' en stelden daar het recht op seksuele autonomie tegenover. Iedere inbreuk op dat recht definieerden zij als seksueel geweld. Zij pastten deze benaderingswijze aanvankelijk toe op porno. Rond 1969 was het in progressieve kringen *bon ton* om alle verzet tegen porno als betutteling en als aantasting van fundamentele vrijheden te beschouwen. Progressieven pleitten voor het afschaffen van art. 240 Wetb. v. Strafr., het verbod op het vervaardigen en verspreiden van geschriften die aanstootgevend zijn voor de openbare eerbaarheid.

Na jarenlange commotie besloot men de pornowetgeving te liberaliseren. Een wetsvoorstel uit 1979 zou alleen het tentoonstellen van porno langs de openbare weg en het ongewenst toesturen van pornografie strafbaar moeten stellen. De vrouwenbeweging stak daar echter een stokje voor. Zij vond porno seksueel geweld omdat het vrouwen louter als lustobjecten zou afschilderen. 'Pornografie is de theorie, verkrachting de praktijk', zo luidde de leuze. Daarop ging de vrouwenbeweging de inhoud van pornofilms analyseren op aansporingen tot seksueel geweld.

Porno zou vrouwen ook discrimineren door hen te reduceren tot koopwaar. 'Porno is vrouwenhaat', beweerden feministen kort en bondig. Het zou het typisch vrouwelijke verlangen naar seksualiteit met geknuffel en menselijke warmte ontkennen. Daarmee kwam de oude vraag van Freud: *Wass will das Weib* centraal te staan.

Maar de feministische discussie over de typisch vrouwelijke beleving van seksualiteit ging al spoedig ten onder in een postmoderne woordenbrij. Teksten als die van de filosofe Irigaray werden gespeld: 'Beweren dat het vrouwelijke uitgedrukt kan worden in de vorm van een begrip, betekent zich te laten vangen in een 'mannelijk' representatiesysteem waarin vrouwen zich verstrikken in een betekenisconomie die dient voor de zelfberoering van het (mannelijke) subjekt.'

Analoog aan de argumenten in het pornodebat, richtte de discussie binnen vrouwengroepen over dwang en geweld in de prostitutie zich niet meer op eerbaarheid, maar op handhaving van lichamelijke en seksuele integriteit. Het gaf geen pas te beweren dat prostituées uit hoofde van hun beroep seksueel geweld moesten trotseren. Wanneer een prostituée 'nee' zei, bedoelde ze 'nee'. En uiteindelijk erkende men dat ook zij verkracht kon worden. Wanneer haar betaling werd onthouden, werd zij als verkracht beschouwd.

Halverwege de jaren tachtig richtten feministen zich op slachtoffers van de vorm van seksueel geweld die gedwongen prostitutie heette te zijn. Vooral prostituées uit de Derde We-

reld, die naar Europa waren gehaald, zouden onder zo'n voortdurende inbreuk op hun seksuele autonomie lijden.

Aan het eind van de jaren tachtig zag men evenwel in dat niet alle migranten onder dwang werkten en dat velen onder hen uit eigen beweging naar Nederland kwamen om hun gezinnen te onderhouden. Misbruik van hun streven in het levensonderhoud van hun families te voorzien, vond men echter wel afkeurenswaardig. Daarmee kwam bestrijding van uitbuiting in de prostitutie centraal te staan. Wanneer het moeilijker wordt hoeren hun verdiensten af te nemen, is er immers geen reden meer om ze via kanalen van vrouwenhandel naar Nederland te halen.

Aids

De onbekommerde promiscuïteit van de seksuele revolutie werd onverwachts verstoord door de Vierde Ruiter van de Apocalyps, de brenger van ziekte en verderf. Dat de slag die antibiotica geslachtsziekten hadden toegediend slechts een Pyrrusoverwinning was, kwam aanvankelijk tot uiting tijdens een kortstondige paniek die door herpes, hardnekkige schimmelinfecties en tegen antibiotica resistente typen gonorrhoe werd veroorzaakt. En dit was nog maar een voorbode van wat komen zou.

De lappendeken begon pas echt scheurtjes te vertonen toen er incidentele, maar verontrustende berichten over een nieuwe besmettelijke ziekte de ronde gingen doen. De medici stonden met de pet in de hand. Paniekverhalen en geruststellende praatjes wisselden elkaar af. Men zou het kunnen krijgen van het drinken uit andermans kopje of op de wc. Anderen meenden dat muggen het konden overbrengen. Deskundigen verzekerden het grote publiek dat de ziekte, die inmiddels als een virusinfectie was geïdentificeerd, beperkt bleef tot homoseksuele kringen; een hetero kon het alleen van injecties met vuile naalden krijgen. In 1985 wist een arts me te vertellen dat 'de maag van de mug een stof bevat waar-

tegen het HLTV (zoals het toen werd genoemd) niet bestand is. Zo'n zelfde stof hebben vrouwen in hun baarmoeders.' Ergo, vrouwen waren immuun.

In 1985 schreef het aidscoördinatieteam in zijn voortgangsnotitie: 'dat de epidemie rond aids momenteel geen aanleiding geeft om met aids als invalshoek, verandering van seksuele technieken of condoomgebruik actief te bevorderen'. Dat was wat te optimistisch gesteld. Het virus bleek niet kieskeurig te zijn, maar kon in potentie de gehele bevolking besmetten. In 1987 startte men een voorlichtingscampagne voor het grote publiek met gezellige filmpjes en foldertjes met zieltogende bijtjes. Het bespreekbaar maken van seksuele technieken werd een *must*. Zonder blikken of blozen bezijden deskundigen op de televisie termen als 'anaal contact' en 'beffen'.

Maar het was niet alleen kommer en kwel. Men ging op een creatieve manier veilige sekstechnieken propageren. Het condoom werd tot cultobject verheven. In Amsterdam werd in 1987 de speciaalzaak voor condooms 'Het Gulden Vlies' geopend waar het condoom de status van hebbedingetje kreeg.

Groepen die de overheidsvoorlichting te veel 'Jip en Janneke doen aan aidspreventie' vonden, brachten eigen voorlichting verpakt in gedurfd amusement. De aidspatiënten zelf speelden in dit alles een prominente rol. Nooit eerder hadden slachtoffers van een epidemie zich zo krachtig georganiseerd.

Een enkele prostituée zag de bui echter al eerder hangen: 'Aids. Daar wist ik in 1983 al iets over. Niemand had daarvan gehoord. Ik zei: "Condooms gebruiken. Ook al krijg je zonder condoom meer poen. Er hangt iets in de lucht. Je loopt de kans van één op de miljoen, maar er is geen geneesmiddel voor." Ik wist dat toevallig uit bepaalde bronnen. Er zou iets gebeuren met die ziekte. Ik werd door de seksbaas op het matje geroepen, ik moest dat soort hysterische teksten maar buiten de deur houden.'

Net als in de gewone maatschappij lokaliseerde men het virus comfortabel in de risicogroepen zoals verslaafden en mannelijke prostituées. In 1986 beweerde de FZA, een federatie van instellingen voor hulp aan alcohol- en drugsverslaafden nog: 'Voor niet-spuitede prostituées en voor prostituanten is specifieke voorlichting vooralsnog niet nodig en ook niet gewenst gezien het risico van het teweegbrengen vanodeloze onrust en angst.'

Men moest echter snel bakzeil halen. Theoretisch bestond immers de mogelijkheid dat het virus via een partner van een verslaafde prostituée of biseksuele klanten zijn weg door het ganse land kon vinden.

In 1987 kreeg de sector een enorme klap toen de aandacht voor de gevolgen van aids in de prostitutie was gewekt. De omzet liep ineens met dertig procent terug. Dat was echter maar tijdelijk; de seksindustrie ging vanaf 1987 veilig vrijen in haar vaandel voeren. Vol trots beriep men zich begin 1987 erop dat in driekwart van alle contacten tussen klanten en prostituées het condoom werd gebruikt. De condoomindustrie draaide namelijk voor de aids crisis voornamelijk op de prostitutie. Triomfantelijk stelde men de gang van zaken in de seksbis ten voorbeeld aan de rest van Nederland.

Prostituées lichten klanten voor

'Dat is een vaste klant', zei de bedrijfsleidster van een privé-huis in 1987, wijzend op een oude man die er in een versleten badjas rondliep. 'Zo'n bejaarde kun je geen condoom laten omdoen. Dan wordt hij impotent. Ze moeten niet zeuren. Vrouwen die schrik hebben van aids moeten hier niet komen werken. Wij doen het hier voor tachtig procent met condoom. Vaste klanten hoeven niet met, je kunt toch niet zeggen dat ze ineens met moeten. Bovendien gaan die mannen nooit naar andere huizen.'

Prostituées beweren dat oudere mannen vaak zonder willen. 'Die mannen zeggen dat ze het niet met zo'n ding

kunnen. Ze zijn niet bang voor aids omdat ze toch niet lang meer zullen leven.'

Net als in de homowereld namen degenen die gestigmatiseerd dreigden te worden als verspreiders van de ziekte (de hoeren zelf) de voorlichting ter hand. Vrouwen hebben hun trots, getuige het volgende verhaal:

Een prostituée wilde niet zonder condoom. De klant legde er een honderdje bij. De vrouw weigerde opnieuw. Dit ritueel werd herhaald tot er duizend gulden lag. Het laatste honderdje pakte ze op en stopte het in haar bh. 'Zo, dat is voor de belediging en nu ga je eruit.'

Hoeren spreken smalend over klanten die argumenten aanvoeren als: 'Jij bent toch schoon, je bent pas door de dokter onderzocht.' Onderhand vinden prostituées het gezeur van klanten knap vervelend worden. 'Klanten hebben schijnbaar schijt aan de risico's voor hun vrouw. Ze vragen nog steeds, vijf, zes keer op een avond, mag het zonder condoom. En niet voor een grapje, nee serieus. Ik ben zo geroutineerd geworden dat ik precies weet wat voor vlees ik in de kuip heb. Als ik zo'n zonder-condoomkop zie, dan doe ik niet eens de deur open.'

Feminisme en prostitutie

Voor al deze ontwikkelingen – aids, de emancipatie van prostituées, de strijd tegen seksueel geweld – is de opkomst van de hoerenbeweging bepalend geweest.

Dat begon al met de maatschappelijke discussie die feministen in de jaren zeventig trachtten te ontketenen over onzichtbare arbeid van vrouwen. Zij wezen erop dat huishoudelijk werk en zorgarbeid van vooral vrouwen, arbeid buitenshuis van vooral mannen mogelijk maakten. Door kinderen te baren voorzagen vrouwen bovendien in nieuwe arbeidskrachten. Dit voorwaarden scheppend werk werd opgevoerd en kreeg de naam 'reproductieve arbeid'. En daarmee was de eerste stap in het erkennen van seksuele arbeid

gezet. Men was echter nog niet bereid daar ook prostitutie toe te rekenen.

Langzaam maar zeker vatte het idee post dat vrouwen uit financiële noodzaak en niet vanuit een psychische afwijking 'de hoer speelden'. Feministen zagen toen in prostitutie een overgangsverschijnsel naar een vrouwvriendelijke maatschappij. Wanneer vrouwen uiteindelijk evenveel economische macht hadden als mannen, zou de noodzaak zich te prostitueren als sneeuw voor de zon verdwijnen. Men beschouwde hoeren nog als onderdrukte zusters, die door omstandigheden gedwongen zich overleverden aan mannelijke seksualiteit.

De dames prostituées lieten zich echter niet betuttelen. In december 1971 organiseerden Amerikaanse feministen een conferentie over prostitutie. Volgens Kate Millet, een van de aanwezige feministen die later haar wederwaardigheden in een boek over prostitutie neerlegde, was prostitutie het schoolvoorbeeld van de neiging van de vrouw zich te verlagen.

Op het bewuste congres waren een paar prostituées uitgenodigd omdat het tijd werd 'dat de vrouwen die zich het meest vernederden voor mannen die echtscheiding duurder vonden dan een hoer, eens hun mond opendeden'. Dat lieten hoeren die tegen alle verwachtingen in waren komen opdagen, zich geen tweemaal zeggen. Ze trokken fel van leer tegen de bemoeizucht en de betweterigheid van de 'nette feministen'.

'Je kon niet anders dan met een soort geboeide afschuw toekijken', zo beschreef Millet haar confrontatie met een prostituée. 'En deze vreemde nerveuze vrouw met haar eigenaardige, in een onwaarschijnlijke kleur grijs geverfde haar, getooid met een waterval van kettingen, fel vernietigend in haar beschuldigingen, een ware jezuiet in haar argumentatie, deze vrouw groeide en woekerde op het podium waarbij ze ieder ander met enige inbreng uitrangeerde, zo was ze vervoerd door haar eigen gevoel van macht. Een mys-

tiek wezen, een goddelijke manifestatie, een dwingende kracht die de banale lelijkheid van de aula vulde, hier stond de Prostituée, pauselijk in haar gezag.'

Tot ieders verrassing bezette een groep Franse prostituées in de jaren zeventig een kerk in Lyon. Deze vrouwen protesteerden er tegen dat zij ten onrechte als misdadigsters werden behandeld. Zij waren immers gewone moeders die in het levensonderhoud van hun gezin trachtten te voorzien.

De kogel was door de kerk, over de hele wereld lieten hoeren hun stem horen. Al de organisaties van sekswerksters klaagden de maatschappij aan op grond van hypocrisie. *Hoeren* werden gecriminaliseerd, maar de maatschappij profiteerde van prostitutie door er belasting over te heffen. 'De staat is de grootste pooier', was een gevleugelde kreet.

In Nederland kwam de hoerenbeweging ook aarzelend op gang. In 1978 verscheen in de media het bericht dat er een vakbond voor prostituées in oprichting was. In 1979 lieten twee hoeren zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel.

De eerste prostituée-activiste die in Nederland naar buiten trad was Violet. In de media maakte zij korte metten met het vooroordeel dat hoeren dom en ongeëmancipeerd zijn. 'Je moet de discussie met mannen aangaan', zei ze in 1981 tegen een volgepakte zaal in de Sociale Academie te Rotterdam. 'Maar dan moet je ze eerst met de neus op de feiten kunnen drukken. Tot nu toe slagen ze erin om prostitutie weg te schuiven als een probleem van een aantal vieze vrouwen. Namens al mijn collega's wil ik jullie zeggen: een hoer doet verantwoordelijk werk. En ze werkt hard.'

Violet wees op het gebrek aan rechten van prostituées. Zij kregen geen betaald ziekteverlof en konden geen pensioen opbouwen of zich op een andere manier verzekeren voor hun oude dag. Violet vond prostitutie een vorm van maatschappelijk werk. Dit leverde haar veel hoongelach op in een discussie die in de *Volkskrant* losbarstte: 'Prostitutie sociaal

werk? Laat me niet lachen. Een winkeljuffrouw die je een paar schoenen verkoopt is socialer en menselijker met je bezig dan een hoer die je je lichaam leent. Een vakbond voor hoeren wordt de eerste vakbond voor beunhazen. Als mevrouw Violet zo graag penningmeesteres wil zijn, laat ze zich dan maar aanmelden bij de plaatselijke fanfare.'

Feministische prostitutie

In 1984 namen enkele prostituées, onder wie Violet het initiatief om de Rode Draad op te richten, een belangenorganisatie voor en door hoeren.

In februari 1985 organiseerden zij het eerste internationale hoerencongres waar alleen prostituées stemrecht hadden. Een vijftigtal hoeren uit verschillende landen kwam opdagen. De meeste vrouwen kwamen vermomd, uit angst voor herkenning. De risico's van het verlies van anonimiteit waren immers legio; de vrouwen konden bijvoorbeeld de voogdij over hun kinderen kwijtraken of problemen in hun eigen land krijgen. Hoewel Nederlandse prostituées, in tegenstelling tot vakgenoten in andere landen, niet per se strafbaar waren, ondervonden ook zij de nodige moeilijkheden. Zo dreigde een raamexploitant een van de congresgangers met het verlies van haar werkplek.

Men meende in die tijd dat de macht van exploitanten gebroken kon worden als het hele bedrijf uit de criminele sfeer zou worden gehaald. Het decriminaliseren van prostitutie was dan ook het belangrijkste thema op het eerste hoerencongres. Met het oog op decriminalisering spraken veel Nederlandse hoeren zich uit tegen registratie door de politie. Bij geen ander beroep werden de leden van de beroepsgroep geregistreerd, zo luidde het argument.

Hoeren wezen erop dat bescherming van prostituées altijd controle van hun gangen inhield. Dat gold voor het toezicht van de politie, maar ook voor de bescherming die pooiers hen zouden bieden door ze in de gaten te houden. Politie-

registratie dateerde al uit het begin van de negentiende eeuw, toen medici ten behoeve van de controle op geslachtsziekten wilden weten waar prostituées zich ophielden. Voor de politie bood dat tevens de mogelijkheid overzicht te houden op het wereldje.

De politie verdedigde registratie tegenover prostituées altijd met het argument dat het noodzakelijk was voor hun veiligheid. En op het congres nam een minderheid dit argument over. Anderen echter wezen erop dat registratie slechts de identificatie van een vermoorde prostituée vergemakkelijkte. 'En wat heb je daar nu aan,' zo luidde hun retorische vraag.

Pas in de jaren negentig lieten de meeste politiekorpsen hun pogingen om prostituées te registreren, varen. De Registratiekamer had gesteld dat alleen na het opstellen van een reglement, tot registratie mocht worden overgegaan. Dergelijke reglementen ontbraken en daarom was registratie niet toegestaan. In de toekomst zal de legitimatieplicht de registratie waarschijnlijk vervangen.

Een ander discussiepunt was de vraag of prostitutie van verslaafde vrouwen ook moest worden erkend. De meningen daarover waren verdeeld; verslaafden werden immers niet geacht professioneel te werken. De stem van een verslaafde deelneemster op het congres gaf echter de doorslag om haar achterban er wel bij te betrekken. Zij wees erop dat ze door haar isolement als prostituée drugs was gaan gebruiken.

Stelden in de jaren zeventig hoeren nog hun rechteloosheid aan de kaak, in de jaren tachtig eisten zij erkenning van hun werk als beroep. Hoeren vonden dat ze op grond van seksuele zelfbeschikking het recht hadden als prostituée te werken. '*A blow job is better than no job*' (Beter mannen aftrekken dan steun trekken.) Daarmee kwam de nadruk in de hoerenbeweging te liggen op emancipatie; tolerantie alleen vonden hoeren te mager.

Daarnaast verzetten activisten zich tegen de argumenten dat vrouwen alleen om negatieve redenen prostituée

werden, bijvoorbeeld uit geldgebrek, of omdat ze niets anders konden. Een paar vrouwen zeiden voor prostitutie te kiezen omdat ze zo onder de mensen kwamen. Deze vrouwen wilden geen huisvrouw zijn en een bestaan leiden van 'huis, buis en kruis'.

Feministen volgden daarop schoorvoetend. Dat vrouwen uit economische noodzaak in de prostitutie gingen werken was nog wel te begrijpen, maar het standpunt dat het leuk werk was, was even wennen. Marjan Sax, een van de oprichtsters van de Roze Draad, de ondersteunende groep van de Rode Draad, blikte in 1986 terug in *de Haagse Post*: 'Het heeft me werkelijk verbaasd dat vrouwen dit werk leuk vinden. Maar toen ben ik eens gaan nadenken. Prostitutie zou seksueel geweld zijn, maar waarom zitten de Blijfhuizen dan niet vol met prostitueés?'

In 1986 werd de term feministische prostitutie min of meer per ongeluk gelanceerd in het programma van Sonja Barend, toen prostituee Bea Oving werd geïnterviewd. Bea beweerde in het programma dat mannen bij haar konden leren hoe ze met respect met vrouwen konden omgaan. Sonja reageerde verbijsterd: 'Ik dacht dat de mannen kwamen om af te rijden, niet om te lessen.' Later prefereerde Oving de therapievorm om mensen te leren met hun seksualiteit om te gaan.

Steeds meer feministen beseften dat stigmatisering van hoeren discriminatie van alle vrouwen inhield. 'Hoer' is immers een scheldwoord voor vrouwen die met veel mannen omgang hebben, lesbisch zijn of zich anderszins niet aanpassen. Het stigma hoer ofwel het idee dat een prostituee een vies, asociaal en tevens beklagenswaardig wezen is, raakt alle vrouwen die het recht op seksuele zelfbeschikking opeisen. Nadruk op het begrip eerbaarheid dient slechts om vrouwen in het gareel te houden. Weliswaar hoeft een vrouw tegenwoordig niet meer als maagd te trouwen en mag ze in haar leven met meer dan één man naar bed, maar dat moet wel binnen de perken blijven. Wanneer zij te ver gaat, is zij een slet.

Tweede hoerencongres

Oktober 1986: Een prostituee met een T-shirt met de tekst *Good girls go to heaven, bad girls go everywhere* kwam juichend de vergaderzaal van het Europese parlement in Brussel binnen. De Regenboogfractie (waarin veel Groenen) van het Europese parlement had bedongen dat het hoerencongres gebruik mocht maken van de faciliteiten van het parlamentsgebouw. Nog nooit had een vergadering daar zoveel aandacht van de pers getrokken. Conservatieve parlementariërs zagen tot hun verbazing dat er geen keurig congres van deskundigen plaatsvond, maar dat er ongeveer honderd prostitueés uit vele landen in huis waren. Aan alles was gedacht. De vertalers hadden van tevoren een bijscholing gekregen over de terminologie. Er was opvang geregeld voor de hondjes van enkele Franse dames.

Tijdens dit congres kon men ook niet meer om aids heen. Het congres keerde zich tegen de stigmatisering van prostitueés als besmettingsbron van aids. Tot grote hilariteit van alle aanwezigen gaf een van de sprekers een demonstratie hoe een man een condoom om te doen zonder dat hij het merkt. Verplichte medische controle werd unaniem afgewezen. Men wilde echter niet alle aandacht op aids richten. Een arts sprak over de gevaren van chlamydia, een geslachtsziekte die vrouwen onvruchtbaar maakt.

Op het tweede hoerencongres werd door de Filipijnse Lisa het probleem van gedwongen prostitutie door vrouwen uit de Derde Wereld naar voren gebracht. Zij was onder valse voorwendsels in de prostitutie gelokt. Een Thaise vrouw vertelde huilend hoe haar collega's waren omgekomen bij een brand in het bordeel waar zij vastgeketend zaten. Het standpunt van het congres luidde daarop ondubbelzinnig: vrouwen hebben het recht om te werken, maar ook om het werk te weigeren. Dit paste in de aandacht voor vrouwenhandel en criminaliteit die vanaf 1987 het prostitutiedebat zou gaan beheersen.

In dit debat hebben zich inmiddels een organisatie van exploitanten van relaxhuizen en de Hoerenbond gemengd. De Hoerenbond, een afsplitsing van de Rode Draad, is ingesprongen op de discussie over criminaliteitsbestrijding. Maar wat voor criminaliteit? Woordvoerster Kim: 'Vrouwenhandel natuurlijk. En prostituties die roven en stelen.'

2 *Geen seks in de wijk* Het beleid

'Mag ik nu zelfs niet meer naar bed zonder tussenkomst van een bak begonia's, een hulpverlener en een evaluatie? Mij zou niemand hebben gehoord als ze daar in Rotterdam waren overgegaan tot het verbieden van prostitutie. Na al dat gehannes met een gemeentebordeel, ter zee of in de lucht, was dat tenminste nog iets geweest', schreef Jan Blokker naar aanleiding van pogingen van gemeenten om een antwoord te geven op alle ontwikkelingen in de seksindustrie.

Vanaf de eeuwwisseling zwakt de overheid in haar prostitutiebeleid tussen verbieden, tolereren, decriminaliseren en legaliseren. De poging prostitutie te verbieden stamt uit 1911, toen het geven van gelegenheid krachtens artikel 250 bis Wetb. v. Strafr. werd verboden. De tekst van dit artikel, in de wandeling het bordeelverbod genoemd, luidt: 'Hij die van het opzettelijk teweegbrengen of bevorderen van ontucht door anderen met derden een beroep of gewoonte maakt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of een geldboete van ten hoogste tweeduizend gulden.'

Het bordeelverbod viel in de praktijk echter moeilijk te handhaven. Bordeelhouders lieten zich er niet door afschrikken. En hoeren zijn zich steeds openlijker gaan manifesteren. Prostituties konden alleen worden opgepakt op grond van algemene politieverordeningen. 'De hoer spelen' was immers niet verboden; uitsluitend het geven van gelegenheid tot prostitutie was strafbaar. Het was een onhoudbare situatie. In 1963 publiceerde het politiebld ongezoeten kritiek op een actie waarbij klanten van barmprostituties waren aangehouden wegens vermeende sadistische neigingen. Dat was een smoes. 'Die mannen hadden immers niets strafbaars gedaan.'

In de jaren zeventig werd art. 250 bis Wetb. v. Strafr. nauwelijks meer toegepast. In dit toleranter wordende kli-